



# RA MFIST'OFO NT'OT'E DIGE'A RA HNINI DIGE'A M'ONDA

OTOMÍ



GOBIERNO DE LA  
CIUDAD DE MÉXICO

SEPI



**Traducción**

Raymundo Isidro Alavez

**Agradecimiento**

Escritores en Lenguas Indígenas A.C. (ELIAC)



**RA MFIST'OFO NT'OT'E  
DIGE'A RA HNINI DIGE'A  
M'ONDA  
Hñähñu**

**SEPI**

Secretaría de Pueblos y Barrios Originarios  
y Comunidades Indígenas Residentes



**Claudia Sheinbaum Pardo**

Jefa de Gobierno

**Rosa Icela Rodríguez**

Secretaría de Gobierno

**Larisa Ortiz Quintero**

Secretaría de Pueblos y Barrios Originarios  
y Comunidades Indígenas Residentes

**Almudena Ocejo Rojo**

Secretaría de Inclusión y Bienestar Social

**2019**

Secretaría de Pueblos y Barrios Originarios  
y Comunidades Indígenas Residentes

**<https://www.sepi.cdmx.gob.mx>**



THUHU <u>M</u> UDI	8
THUHU NYOHO	9
RA THUHU NHÑU	17
THUHU NGOHO	21
N <u>K</u> UT'A THUHU	24
RA R'ATO THUHU	40
NYOTO TÍTULO	41
THUHU NHÑÄTO	41
YA M'EPI NUBYE	41





“Hmähä ge da tseti ra ximhai, hinda juadi, hinda m’edi ra  
ñ’ets’anzu, xi tsita mpaha dige’a M’onda B’ondo”  
**Tenoch, 1325.**



Ra Mfist'ofu Nt'epi dige'a Hnini M'onda bri tungamfädi ha ra Hyastho Thotsa Noya ra Dänga ts'utbi dige'a gathu M'onda ne ha ra Hem'i nt'ofu Tunganoya dige'a ra Hnini dige'a M'onda, ra 5 ra yoho zänä dige'a ra 2017. Ri nzeti po hñäto ya thuhu. Ya mudimfeni huts'i ha ra Mfist'ofu Nt'ot'e, nt'ofu dige'a ya nt'epi ya jä'i, tedehño po ndunthi ya mapa dige'a ra hnini, n'angujä'i ne unba ra nfats'i ha ya nthani ts'utbi, ra ntheke dige'a ra tsa da uni, hoga b'efi hmihhi, hoga ntsitsiui ko ra munts'a t'ui nfaste ne da tsa da yopa thoki, y'o pa di bot's'e ne hinte da t'ot'abi dige'a ra Mfist'ofu Nt'ot'e.

## THUHU MUDI

Ra thuhu ri mudi dige' ra Mfist'ofu Nt'ot'e unga tengu da nja gathu, ga mähu ya nt'egi ne ya mudimfeni unga ra ñ'u ge ha di adi ra mfats'i ya nt'ui nfats'i ne ra ot'e dige'a ra Hnini. Njabusehe, mänsehe ge ra nthoki ra Mfist'ofu Nt'ot'e dige'a ra Hnini, nda'a ra nthegeisehe tsaya, ri muditho ha ra t'uhnihni ne tsomi ge ra b'efi da nfaste pa ge ra Munts'a nt'ui nfaste ya jä'i ne da zupabi ya hai ra b'ai, ra ge'a n'a ra dänga Ts'utbi honi da m'ui mahyegi ñä po n'a ra jä'i, hingi nt'udi ya nkambri ne pa gathu, ri ngati n'a ra t'otsa nkohi dega theke dige'a ya ts'edi, ya munts'a thonga mahyoni pa da b'ui n'a ne ra nfaste thonga mahyoni.

Pädi ge'a ra yopa pädi ra nthoki ndunthi ya hñäki, ndunthi ya y'uji ne ndunthi ya ot'ant'efeni dige'a ra Hnini, tsaya ha ya jä'i, t'uhnini, zekahnini ne ya munts'am'ui ya mudimehai. M'an'e, yopahoki ra jababitho dige'a ya mponga hyodim'ui dige'a gathu ra m'uhai ne mar'a ya m'uhai ne ri mä tengu ra ge'a ngu ra hnini ra hyodi habu dra zu, habu ra o. Ri huts'i mañä ya nt'epi ya jä'i ngu ra mudimfeni di jut'i ra ts'edi pa te dra thoki dige'a ra Hnini ne ra nt'epi n' ra hoga b'efi ri mihi ko ra hmädi ha ra hoga m'ui, ra austeridad, nt'axahneki, hoki ri ñ'ehe ne da unga nguenda, njabu ngu ya nthoki ge ot'e ra





b'edi dige'a habu ya n'angu jä'ipetsi ra hmonda, po ya t'uka ndä xa juahni ne unganfats'i.

## THUHU NYOHO

Thutabi Nt'ofu dige'a ya Nt'epi ya Jä'i xa thoki dige'a yoho ya zekant'ofu.

Ra zekant'ofu I Huts'i ge ya hoganzu dega r'atsahmä ne dra m'epi dige'a ya nt'epi ya jä'i, ge'a mä ya jä'i da petsi ra johya dige'a ya nt'epi ya jä'i ne mä majuäni ri pädi ge'a ha ra Mfist'ofu Nt'ot'e dige'a ya Ngut'a Hai ri mem'onda, ha ya nkohi ne ya mpefi mar'a ya m'uihai dige'a ge ra Ngut'a hnini mem'onda ge'a dra meti dige'a, ha nuna Mfist'ofu Nt'ot'e ne ha ya nkohits'utbi ne ya mengu.

Pa ge dra m'epi ne da r'atsi dige'a ya m'uiui dige'a ya t'epi ya jä'i da hneki xahño ra hoganzu po ya jä'i ne digeb'u n'a ra nthandi xa nts'atsi dige'a ya nt'epi ya jä'i dra dra t'umba mazu ya ra hneki to'o ge'a, ra hinda t'utsa, ra nzeti, tsa da nja, ra thähä dige'a ya nxutsi, ya ts'unt'u, bäsjä'i, ra tsani gatho, ra nfädim'ui, ne ra totse. Nuya nt'epi, m'an'e, dige'a dra t'ot'e ha ra jä'i ne ra munts'a jä'i, dra ts'its'i ko ra hmäda ya mudinfeni dige'a ra ngatho ya jä'i, di petsi ra nthegi, hindrintheke, dra nzeti, zotanponi ra xuhña, pots'emponi, ne hingi pengi.

Pa dra mä majuäni ra hño dige'a ya nt'epi ya jä'i dra mpede ko n'a ra nt'otsa kohi xa n'epi dige'a Nt'epi ya Jä'i ra nda'a dra y'ohni ya nt'eni dige'a da ot'a mahyegi, da nzeti ne nt'ot'e sta hño, unga mä majuäni ra b'ui mahyegi ts'amahyoni dige'a ya jä'i hinte dra juahni po n'a ra temaza dige'a ya tengu ya b'ui dige'a ra n'año ja jä'i.

Nuna Nt'otse kohi dra t'ot'e ra Nt'otsa nkohi dige'a ya Nt'epi ya jä'i, ra nda'a huts'i dige'a ma nfeni dega utañ'u pa ra thoki



dige'a ya b'epi ya nkohints'utbi, thonga mahyoni ya jä'i tengu ra nt'ot'e, ya nthet'int'ot'e, ne ra njut'i dige'a nhñegiboja ya jä'i ko ra ñ'u dige'a ya nt'epi ya jä'i ne unganfats'i dige'a ya munts'a jä'i ne dige'a gatho ya ts'utbi ha ra hyodi habu b'ui dega n'angu.

Ra zekant'ofu II udi ya nt'epi ne ya nthegi teni:

- a) Ya sehenthegi ya jä'i ne ra nthegi tedehño o ntemahño dige'a ra b'ai ra jä'i.
- b) Ra ngatho b'ai ne b'uits'endähi, ngabu ngu n'a ra b'ui hindi otho ya ts'othogi.
- c) Ra fädi ge ge'a ne rahñuxmahño, ra nge'a ge ya jä'i, t'uka munts'ajä'i o munnts'am'ui petsi ya nt'epi ra jä'i, ha ra b'ai sehe ne tengu ra b'ui, njabu ngu ra pädi ge'a dige' ra tengu ge'a ne ra fädi ge ge'a n'a ra jä'i pädi n'a ge ge'a.
- d) Ri ri pädi ge ge'a ya m'ui ra nxika ntehe, ha ra ri ñ'ehe dega jä'i sehe o munts'ajä'i, njabu ngu ra mfats'i ha ra b'am'i ne ra hogam'ui dige'a ra dänga munts'ajä'i.
- e) Ha tengu ra b'ui da metsi dige'a sehe ne ko nto'o ne da ñohui, da ot'e dige'a ra b'ai nthegi, nthädi po ge'a ne pädi te ra nja'a ne hinte ma t'utsa di ja.
- f) Dra juahni dige'a ra m'ai nthegi, ra paha ne di pädi pa da petsa ya bätsi o hinä.
- g) Da ungamfädi ne unga ra tehe ne da hoki dige'a ya nt'epi ya jä'i ne ya ot'anthegi petsazu.
- h) Dra thopi da nja ra ts'utbi, ra ntehe thuts'ib'ehni xi



majuäni ne ra ot'a mahyoni, njabu ngu ra ntehe ne nfats'í thuts'ib'ehni hinte da gut'i ne dige'a hogahño ha ra gatho ra nthoki ntemahño ha ra mapa y'o ne hñuts'i r'am'ats'u ne hinda thäki.

- i) Ra nthegi dige'a te ra beni, ra nunfeni, ne ra nkamfri.
- j) N'a ra hoga udi ra ñ'u ne jamazu ya jä'i, dige'a paha, tsa da ot'e nu'a beni ne ra, njabu ngu da häni ya nfats'i t'uni pa gatho ya jä'i.
- k) Da munts'itho ngu ra jä'i ne da munts'i ko ra nthegitho pa ungamfädi, ne tehe ya mudik'at'i u ya thoki thopi t'ot'e.
- l) Ra nthegi dige'a da hmä te thogi po nuya y'onga tunga thogi.
- m) Ra nthegi nkut'i pa ra thoni nu'a ja pa gatho, ndunthi, ne m'estho, njabu ngu dra thoki, dra thoni, dra häni ne dra ntungi po mar'a ya y'ongathogi.
- n) Ra fädisehe ne dra zu dige'a ya thuhu dige'a sehe ra jä'i, njabu ngu ra nkut'i, yopa hoki ne da häki dige'a ya nthuts'i sehe ra jä'i, dra zu dige'a ra ndom'i, ne dige'a habu da ñäui ko mar'a.
- o) Dra b'ui ha n'a munts'ajä'i nthegi ne mahyegi, ya n'angujä'i ge b'ui ha ra Hnini M'onda petsi ra nt'epi da ejercer ra juahna ts'utbi, xi gatho, nthegi, nthegi, manjuändo ne hindrafädi, ya nda'a tsa dra t'umba ra tet'ab'efi kut'i ya dige'a ra, ra b'efi, ha ra m'ui dige'a mahyegi ne dri tsits'i.
- p) Dra petsi ra nzahnate ha gatho ya hñets'i ri petsi,



ra fädi ne ra nzahni hindrib'ai, ra nzahni di jut'a ra dänga ts'utbi, hidi t'unga ya kamfri, di nzeti, gatho ya ot'ant'ot'anfeni ne dega hño. Dra t'ot'e mahyegi ja ya n'am'ito pa da tsa da t'ot'e ne dra thäki ya n'añ'ob'ui dige'a ya jä'i b'ui. Ha ra Hnini dige'a M'onda, ra munts'am'ui mudimehai da petsi ra nt'epi pa da häni ra nzahnate yoho hñäki, ha ra mudi hñäki ne ha ra hñämfo ko ra nthandi dige'a gatho ya ot'ant'ot'amfeni.

Ya jä'i däk'ei dra petsi ra Nt'epi dra t'umbabi ra nfats'i para bädi da ofo, da juati mudi nzahnate ne ra nyoho nzadi, m'an'e, nu'u to'o petsi da hmända, tehe o petsi ne ya zu dige'a ya nxuts, ts'unt'u ne ya bätsajä'i ri ñ'ehe da mä majuäni ge da ot'e dige' a ra zahnate nzadi mahyoni da juati, nfaste ha ra ntemahño dige'a nzahnate ne da t'umbabi nu'a ot'e ra b'edi pa ge da teni ne hinda nambu ra nt'udi ha ra nt'otse nkohi dige'a ra nzahnate.

Pädi ge ge'a ya Hñäki dige'a ya Hñäki ko ya Ñ'udi Mem'onda ngu ra nthuts'i b'ehni ne zeki dige'a ma metihu ra hoga hñä dige'a ra Hnini. Ya jä'i xogu dra petsi ra nt'epi da häni ra nzahnate ha ra Hñäki dige'a ya mehya Mem'onda ne hñämfo.

Ra ot'ab'edi ya hem'i ge da hmä ge ge'a ra nxutsi, ts'unt'u ne bäsja'i hinda tsa da t'embi ge hinä pa ge dra thädi ra nkut'i ha ra t'otsankohi ra nzahnate.

- q) Ra nkut'i, ra hä ne ra ntemahño dige'a ra fädi ne ra nr'ayo ya nthoka nt'ot'e, ra maxoge nthegi dige'a ra honganfädi ne ra hoka nt'ot'e.
- r) Ra y'onga ne ra ntemahño dige'a ra ot'ant'ot'e ne ya tsani ya nfädi ra ot'ant'ot'e, njabu ngu ra unga t'ek'ei ha



ra pädi dige'a ra m'ui dige'a ra ot'ant'otamfeni.

- s) Ra nzäi dige'a ya nt'eni sehe ne ko ngatho ne dige' gatho ya b'efi dega ngok'ei ge fats'i da ungamfädi pa ge da nja ehya ne ra ntemahño maxoge dige'a ya jä'i.
- t) N'a ra hoga m'ui, ra ntemahño di ntehe ne dra juadi dra thäki dige'a ya n'añ'o xa ot'e ne ra nhyoya.
- u) Ra nzu ge fäts'i ra b'ui ne da umbai ya zeki dige'a thoki ne dige'a ra m'ai pa ge da b'ui ha ra munts'ajä'i ha ra ma gatho ra b'ui.
- v) Ha n'a ra hñuni di petsi ya nzaki ri ñ'ehe, hyastho, ndunthi ne dige'a ra hoga hño, hinga ko ya ntsi hinxa hño ra ñ'u, jababi ya nzaki, dri ja, hinxamädi ne ot'anthoka nt'ot'e sta hño.
- w) Ra hehya dige'a ra ngok'ei ne ra nfeni, ko ya xi ra hño ya b'efi ya ñ'othe. Ni N'a dra nkoni ra nt'adi pa da uni ya ñ'othe dega nxoni.

Dra t'unga ra t'ek'ei ha gatho ya n'amitho dige'a ra nt'epi mahyoni pa da juahni te da ot'e dige'a ra sehe, ra petsanthegi, njabu ngu ya juahna ot'e nthegi ne mpaha sehe dige'a ra dathi da t'embabi ge da ot'e n'a nts'uni o ra teni da y'o te man'a da tot'e pa da ñ'othe ge tsapi da ot'e da tseti dige'a geangu hinga ot'e ra b'edi ra te.

Gatho ya jä'i dra thopabi da häni ra b'efi ya ñ'othe ne ot'ahño dige'a ya ts'oñ'ethi ndäpo, hmä, nxika mudimahaihu o ra hñämfo thutabi ra mariguana, dige'a ra nkohi ko ra Mfist'ofu Nt'ot'e dige'a ya Ngut'a hai Mem'onda ne ra ot'a nkohits'utbi dra hä.



- x) N'a ra ndom'i hinte di ot'e ra b'edi pa ra ge'a ne ra m'ui.
- y) Ra nkut'i, ra mpaha ne ra thoki xa nt'axi dige'a ra dehe pa ge dra ts'i, sta nt'axi, sta hño, di ja, hinsta hñei pa ge di t'uni ne di petsi ya hño pa ra jä'i ne tsa dra thoki ya ntsi dige'a ra njabu ra mezni, ra te, ne ra nzaki.
- z) Dra unga ra nfats'i ha ra ntemahhño ra thonga m'ui, yot'ab'efi, ot'at'ot'anfeni, ne thoga mahyoni ha ra ge'a ndi tsa dra thoki maxotho gatho ya nt'epi ya jä'i ne ya nthegi ge ot'a b'edi.
- aa) Ra b'efi, ra ot'anthoki dige'a te be'a di ja pa ra nzot'e nja ra b'efi, ra njut'i ot'e mahyoni, ra hñuts'i dige'a ra nkut'aboja majuäni dige'a ya jä'i ri mpefi ne ra hñuts'i dige'a ya b'efi ot'e ra b'edi.
- ab) Ra nthegi juahnisehe dige'a ya m'ai ne tengu ge'a dige'a te thoki. ra mpa, ra hñege. Dri fats'i ya nt'epi dige'a gatho ya jä'i ya memnthä ne gatho petsi ra hai ha ya mbänthi, ra nfaste ha ra ntsomi dige'a thonga mahyono ra ntemahño dige'a te be'a hoki.
- ac) Dra thuts'i zu dega juahni pa ge t'ot'e dige'a ya nt'epi dige'a ya jä'i ge ra ts'oki ra n'añ'o b'ui ya jä'i ri tseti dri t'utsa, dri u'eke, dri thogi ra ts'ob'ui, hingi t'umbi ra ts'utbi ne thogi ra ntsu.
- ad) Ra mahyegi majuäni ne ra mahyegi dega n'añ'o ra b'ui.
- ae) Nthegisehe r'amats'u ne ntemahño gatho dige'a ya nxutsi, ts'unt'u ne ya bäsja'i ne n'a ra ñ'ehe njabu da ntehe thuts'i dige'a ra Nt'otsenkohi dega Ntehe Gatho dige'a ya Nt'epi dige'a ya nxutsi, ya ts'unt'u ne ya bäsja'i.



- af) Ri pädi ge ge'a dige'a ya munts'i ne sehe n'a dige'a ya jä'i bäsjä'i, ra nthegi ntemahño dige'a ra m'ai dige'a ra jä'i, nthegisehe, nthegi ne y'osehe, pa ge da unga ra nfats'i pa ra hoga thonga hogam'ui, thongam'ui, y'ot'ab'efi, ra nthet'i ra ximhai ne ot'ant'ot'e, zahnate, b'efi mezni ne ra ndom'i.
- ag) Ra hänganfats'i dige'a ra nzaki xi pädi ne dra zu pa dra ñäni ya däk'ei jä'i Ne n'a ra boja hingi nfats'i pa ge ya jeya ge da mä ra nkohits'utbi.
- ah) Ra nfats'i sehe, jä'i, mbän'i pa ra ntemahño dige'a ya jä'i di petsi ra ts'onate.
- ai) N'a ra b'ui di otho ya nts'ot'ot'e, ne ra ntsante pa ya b'ehña di ho da ñ'oui ya b'ehña, xabxi, ne di petsi ra mpaha da hñe o da b'ui ko ra nthegi dige'a mahyegi dige'a ya nt'epi pa ge ya m'ui xa hoki po ra ñ'oui dige'a hñämfo t'embabi (LGBTI) di petsi o hindi petsi ya t'ixi o t'u, ge dri ot'a guenda ge n'a m'ui xa nthäti, nkohib'ui o man'a ra nthei otho ra nthäti.
- aj) Ra ntehe dige'a ra nkohits'utbi ne hinda hots'e ra thai po ra nge'a ge ra jä'i mpogam'ui. Dra ntehe majuäni dige'a ya nt'epi, kohi dige'a ra nfeni, dige'a unga ra ñ'ek'ei ra nfats'i, nfädi m'ui, ne dega nzeti dra zu, ra ngetbu nfaste, nfädi ot'ant'ot'anfeni ne nzeti.
- ak) Dra thädibi ya nt'epi dige'a to'o bri t'ot'abi gatho ya dänga ts'oki ge huts'i ra nts'uni ra b'ui ne gatho ra ngok'ei ne ra ntsa.
- al) Dra zupabi ra metsa mezni ne ra ntemahhño dige'a ya nxutsi, ts'unt'u ne ya bäsjä'i ha Ha di b'ui ha ñ'u.



- am) Dra yopamfotsi y'ot'ab'efi dige'a ya jä'i dra thäkuabi dige'a ya nthegi to'o, m'an'e dra petsi ra nt'epi n'a ra hoga m'ui dega jä'i, da b'ui ha m'u dega njot'i ra fadi dega hño ra b'ui mpaha, nu'a ri ñ'ehe dige'a ra nzote ngok'ei ne ra mfeni, n'a ra b'ui thegi ri ñ'ehe da mä majuäni, dige'a ri ñ'ehe ra integridad física ne ra nfeni, n'a ra b'ui di otho ra ts'othogi, ne hindra t'ot'abi ya ts'okuate xi sta nts'o, hinga dega jä'i hotho ra b'etsa ne petsi di ñäui ko ra m'ui.
- an) Da tsamakui dige'a ra nthet'i gatho di ja majuäni, dega hmädi, ne pädi hanja ne di otho ya ts'othogi dige'a ya jä'i ge b'ui ha ya ngu unganfats'i dega unga mats'i ya jä'i, da häni ra petsazu ne ra zu pa di tehe di ja ya b'efi ne hingi mä nu'a gi ot'e pa da uni ra te dige'a gatho.
- ao) Da tehe ne unga nfädi dige'a ya nfädi bi häni dige'a manteb'u ne ra jameti ot'ant'ot'e, nthokaotho dige'a ya jä'i zi mbot'ajä'i
- ap) Ha ra ntehe dige'a ya nt'epi di fädibi ya jä'i di petsi ya fädi ge ge'a Mudimehai ge b'ui o ge ri r'anitho ha ra Hnini M'onda.
- aq) Ha n'a b'ui hinte ma ntsu di thogi ne nt'utsate po dige'a ra nkamfri.
- ar) N'a ra Hnini habu di juahni ya ts'utbi, da nja ra ts'utbi dega n'at'a ra hai, nzotajä'i ne ra hñege mahyegi ko ya m'eti dige'a gatho ya jä'i ko ra nfaste dige'a ya mengujä'i.
- as) N'a ra hoga b'ui sta hñä pa ra ntemahño ne b'ui xahño.
- at) Da umbi ra t'ek'ei ne da zu ya mbän'i, njabu nehe ra





mezni ne ra t'ek'e*i*, N'a ra ot'ant'o*t*'e dega zu ne thädi ko ra hoga jä'i.

au) Ra m'efi mpaha dige'a r'ani ya jä'i.

av) Ra hä, mpaha ne di nja ra menthi dige'a gatho ya hyodi pa gatho pa ge da nja ra hogankohi ne dra p*e*t*s*i dige'a ya nthe*g*i thonga mahyoni ne y'o*t*'ab'efi.

aw) Pa da tsa da ñ'äni ha di ja dige'a hinte da t'o*t*uabi, tsa da thotsi xahño, hogab'ui, p*e*t*s*i ra hño hogahño ne dra mahyeg*i*, dra t'unga ra mudi ya y'oua ne ya et'aboja dige'a boja hingi ñ'onisehe.

ax) Da p*e*t*s*i ra hñeb'ui pa da ñähui, ra nt'eni, da nzu dige'a, ra ntsaya ra tsamakuhi dige'a ra tsaya ne n'a ntseti di p*e*t*s*i da o*t*'e dige'a ya t'enipa dega b'efi.

ay) Pa da b'ui ha n'a ra nthet'i hinte di ja, dra zu ya jä'i, dra zu nub'ui te da nja dige'a ya tsothogi dige'a thogi ngu ya ñ'ämhai, ya d*ä*y'e, o ts'othogi o*t*'a ya jä'i, njabu nehe dige'a ya ts'othogi po ra ts'oki dige'a b'am'anthoki dige'a ra hnini.

az) Da b'ui xahño mpaha, ne ri nfaste, a ra m'ui xahño ya n'angujä'i ne da b'ui hinte ma ñäti dra t'o*t*'abi dri tsani po ra nja ya nzu ne ya d*ä*ts'oki.

## RA THUHU NHÑU

Thutabi ntemahño ri nt*o*tse dige'a ra Hnini j*u*ts'a ra nthoki ra nt'epi o n'a ra o*t*'abeni nthoki xahño ne dra thotsimahño dega mahyeg*i* ge ena njabu dra t*e*ni da o*t*'e dige'a ra ntemahño ne ra nja ra b'efi mahyeg*i* ra Hnini.



Ra ot'abeni thoki dige'a ra ntemahño da petsi nu'a di ot'e ra b'edi huts'i ha ra Qt'abeni Gatho dige'a ra Ntemahño ra Hnini dige'a M'onda; ra Benit'ot'e Gatho dige'a ra nja ra njapi n'at'a dige'a hai ne tat'a n'a ya nt'ut'ahnini ra Benit'ot'e dige'a ra munts'a t'ui nfaste, ya benint'ot'e dige'a ya zeka munt'a jä'i, xa juahni ne ngu unga nfats'i; ya benint'ot'e dige'a ya munts'ant'ui unga nfaste dige'a ya nt'uihnini ne ya benint'ot'e sehe n'a tuki dige'a ya hyodi habu b'ui, t'uka hnini ne ya t'uka m'ui Habu b'ui ya munts'am'ui ya mudimehai b'ui nubu.

Pädi xahño ra b'efi mahyegi dige'a ra n'at'a dige'a hai ne gatho di jabu pa ge dra b'etsi nu'a ra b'ui sta hño pa ya jä'i ne gatho ya mbon'i ne y ndäpo. Pa ge, dra tsani ya hoga m'ui pa gatho ge da umba ra ts'edi ra ntemahño pa gatho ne ra nja ra njapi ra huts'i ri ntotse ha ya thoni ri teni:

A.Ra Thogi ra Nthet'i ra ximhai: Dra zot'e n'a ra nt'otsankohi dega xenahai pa dra zu. Ra nyoho n'añ'o, ya ra b'ui dige'a ya mbon'i, ya ndäpo ne ra ndähi, ra meti ne n'añ'o b'ui ha ya hai ya meti ra hnini ne dige'a ra jamazu ya xeni ya m'ui, ra ntehe, ra m'etsi ne ra yopa tsudi ge'a ra thädi ya t'uka muntsa jä'i dige'a gatho ya jä'i gatho ya jä'i ne n'atho. Ra hnini dige'a M'onda da unga hmä ne da zu ya mfädi ne ya b'efi xa nzäi xa ot'e ge ya t'ukahnini, ya zekahnini ya mudimehai ne ya munts'am'ui mudimehai b'ui nubu ot'a da m'etsi dige'a ra b'ui.

B. Ra b'efi dige'a ra dehe: ra honi thonga mahyoni dige'a ra dehe, da thädi majuäni, ne da zu ne yopatsudi dige'a ya zekahyodi habu ri yopapohu ra dehe, ya t'uka mothe, ya hyodi ja ra xaha, däthe, ntotsadehe ne ya ñ'uthe.

C. Da ts'uni dige'a ra hai: ra n'at'a dige'a hai dige'a ra Hnini dige'a M'onda ri juahni ha ra hai hnini, hai mbänthi ne de m'etsi. Ya nkohits'utbi ne ya mpefi dega ot'abeni da ena te ra



nja ya thonga mahyoni mpefi ne dra ot'ahño ge tsa dra tsits'i pa dra t'ot'e ngu ri ñ'ehe ra yoho ya b'efi tom'i da ot'e da y'oni ra hoga hä mahyegi ne ra hña dige'a ra hai hnini dra t'umba ra zu pa ra ngu, ra nxändi ya jä'i kohi ha ya nfeni dige'a b'efi ra mpefi ne ra nthoka b'am'i nu'a hoki ne bi juahni ya xenahai habu b'ui ndunthi ya jä'i dige'a ha dra japi pa da nja mä majuañi ra dän'u xa thoki nehe dige'a beni da t'ot'e ha ya mbon'i, ndäpo ne ra ndähi.

D. Ra ntemahño ne ra b'oti ha ra hnini: dra y'ongahmä, ko ra nthandi dige'a n'año, ra ntemahño ra mbänthi ra xofo nu'a unga ya huähi dra t'ot'e ha ya ngu nt'ot'a, ya b'efi da thoki ha ya xäntho ne ya b'oza, da tede ya jua ne thokaye, ra beni da pefi da handi te ja ne te t'ote n'año ha ra t'uka hnini pa da fats'i dige'a ya t'uka munts'a jä'i pefi ra hai xa b'ot'i ne to'o pets'i ya zeka hai, njabu nehe da bädi tengu ra hño dige'a gatho ja dige'a petsi habu dri y'o ne dra metsazu dige'a ra hai, pa ge metsi ra nzaki.

E. Ra ndom'i: ge'a n'a ra ot'a b'edi mahyoni dige'a ra hyodi dige'a ra hnini, dige'a ra nja ra njapi ra n'at'a dige'a ra hai, dige'a ra b'ui ha ra munts'ajäi ne ra hoga m'ui dige'a ya jä'i ne ya m'ui. Ra njapi dige'a ra n'at'a dige'a hai dige'a ra thoga mahyoni habu da ähä dra thoki ngu ri ñ'ehe ko ha ra nja ra njapi dige'a ra n'at'ahai, ra ntemahño ra hnini ne ta dra b'efi ra hai.

F. Ra b'am'i ne nthoki: ra Ot'abeni Gatho dige'a Ntemahño ne ra Benit'ot'e Gatho dige'a da ot'a beni ha ra ge'a ra n'at'a ra hai da petsi ya nzu pa hinte da nja ya ge'a di ñ'ehe ra b'am'angu, dra thuts'i ra ot'a mazu, ra pote, ra nxika ne da ja ngu ma r'ay'o dige'a xa b'am'i di nthandi ra nthoki ne ra mpefi da unga mahyoni ne dige'a ya mpefi ot'e ra b'edi ha ra Hnini dige'a M'onda



G. Hyodi pa gatho ne nkohi t'ot'af'efi: ge'a ri mudi dra thoki, da tini, umba ra totse ne ntehe dige'a ya hyodi pa gatho ne dega nkohi y'ot'ab'efi. Ya ñ'u, hñets'at'uñ'u ne ya ntai ya b'ozä ha ra hnini, nt'eni ya uädri, njabu ngu ya r'ani hinxa hñets'i ge'a ra Mahyoni dige'a ra nkohi nt'ot'ab'efi, ra hmä ya n'angujä'i ne ra getbu ya jä'i.

H. Ja ra ñ'oni ne petsi ra hmäte: ra Hnini unga majuäni ra ja ra ñ'oni dige'a ya jä'i ha ri tsa ot'e dega ndänga hogahño po ra nge'a dige'a n'a ra munts'a nt'ot'e dra t'ot'e n'añ'o r'atsi ya jä'i.

Da t'umba ri mudi ne mäte ha ra ñ'oni ya jä'i y'o y'oua, ha njuahni ya jä'i dige'a petsi ra ts'onate o ya jä'i ri guhni; ya jä'i ri gut'a ya ñ'oni boja ntuxa jä'i pa gatho nu'u di ot'a ra b'edi.

I. Dra hueke, dra zändi, b'et'onoya ne kät'i dige'a ra y'ot'a nts'uni: ra Munts'a nt'ui mafaste ra su ra jä'i ne habu b'ui dige'a ra Hnini da mä majuäni ra zu dige'a ya jä'i dra tsani te dra t'ot'e o b'et'onoya, dri nja ra kät'i ne hnehi pa ge da thoki gathoy'o hnehi dige'a gatho dega y'ot'a nts'uni ge da käm'i ra petsa nhueke dige'a nu'a da thogi po ya ñ'omhai ne ya k'enthe ne po ya b'efi hoki ra jä'i.

Njabusehe, ri ñ'ehe dra nkohi dra zu dige'a ra meti hai ko ya japi nt'ot'e dige'a ra ntemahño da jababi ne ra y'ot'b'efi. Ne da u'eke ya ntai pa gatho ya jä'i, ha ra dige'a ra meti ra ot'at'ot'amfenine xa thogi manteb'u. Ra beni ne ra meti dängab'ede petsi, ot'at'ot'ant'ot'e, ya thoka nfeni ne ya nthoki ko nu'a gaho ja, ne hyodi hai hnini ge'a ra meti dige'a gatho, po ra ntehe ne m'etsi ge'a ra meti dige'a gatho Ne ra jamazu dige'a gatho.

Ra Hnini dige'a M'onda ri megü ngu n'a ra Hnini Maxoge ko ra ot'ab'ui mpaha, ri nfaste unga ha hoga m'ui ne dega ngu habu t'umbi ra zu ya däk'ei. Po range'a, pädi ya nt'epi, ya



ot'at'ot'amfeni ne to'o dige'a ya jä'imengu dige'a ra Hnini ne dige'a ya m'ui ha mar'a ya hyodi. Njabusehe, unga majuäni ya nt'epi ya mik'ei dige'a ya jä'i mponga m'ui, ge'a ge ri nthe ha thogi ra y'o, di pengi ha ra Hnini dige'a M'onda o ge nuua ge'a ra tsoni, njabu ngu ra ngehyu ya jä'i ge tsa xa mpädiui ha tsa di b'ui nuua ge xa t'umbabi ra nzeki o xa t'ot'abi ya ts'okuate dige'a xa jui o xa t'umbabi ra nzeki pa da b'ui o dra zu ri nzot'e, ko xi xa juahni ya nzu di t'umbabi ha nxutsi, ts'unt'u ne ya bäsjä'i. Pa ge nu'u, ra Munts'a nt'ui mfaste pa ra da zu ya jä'i ne ya hai dige'a ra Hnini dige'a M'onda ne gatho ya ts'utbi mengu, ha ra hyodi dige'a ya ri ñ'ehe da ot'e, ri ñ'ehe da ot'a ya thonga hoga m'ui dige'a da tsini dige'a ya jä'i mponga m'ui, njabu Ngu dige'u ge honi ne häni ra nzu ne the ya jä'i ha mar' ya m'uihnini ha nuua M'onda.

Po ri ñ'ehe ha ra Munts'a te jababi ne hangu jondi deja njut'i ja ra ha ra hnini Dige'a M'onda -ra nda'a ri munts'i ra boja ko ya njut'i nu'a di petsi ne pädi da gump'abi ra hño dige'a ra munts'a ts'utbi dige'a ra Hnini da kohi thuts'i da ot'e ngu ri ñéhe ha ra nfeni dega n'adbu hangu ja dige' a ra boja pa ge tege ne hangu ra boja da xändi m'an'e dige'a ngu huts'i ha ra Mfist'ofu Nt'ot'e

## THUHU NGOHO

Thutuabi dige'a ya n'angujä'i ne ra Nthoki ra huahnats'utbi, ri hñege ha yoho ya zeka nt'ofu.

### Zekant'ofu I

Ya jä'i xa muxki ne nubyu b'ui ha ra Hnini M'onda ge ri hñege ri Mudimehai ngehyu ge xa b'ui ha ra hyodihai njabu ngu ya bätsi ne ya t'ixu; n'anguui ya jä'i ge petsi ra ngu ha ra Hnini; ya n'angu ko ngehyu ge b'ui nuua po thogi ra r'ato zänä ne jä'i thogitho Gehyu nuyu ge sehe thogitho po ra Hnini.



Njabusehe, ri fädi ge ra n'angujä'i ngu n'a ra ngut'i dige'u ya jä'i ne ya munts'a m'ui habu ge ri ge ra meti pa ge da metsa ra johya dige'a ya nt'epi ri ot'afädi ha nuna Nt'epi, Ngu n'a zeki ra tede ngu ra jä'i, ya nxutsi, ts'unt'u, bäsjä'i ne ya jä'i da tsa da nfaste pa dra zu ko ra nhandi pa da juahni ya ts'utbi ne da nu te da juahni dega thonga mahyoni ha ra m'ui. Ra ngunzadi, n'adbu, muntsa mu'iu i o te maza man'a habu di ntemahño, da ot'e hinxahño jamazu. Pa ge da megí n'a ra t'ot'anfädi, mahyegi, dige'u mar' ya nhandi, dra tsani ya hyodi dega nfaste ya n'angujä'i.

Ra juahni ndä ge'a njabu, majuäni, nthegi, hingifädi, m'estho ne nts'edi mahyoni pa ge dra huahna ya ts'utbi ngu pa ge dra t'ot'e ra ts'edi dige'a gatho, m'an'e ge ya n'angujä'i mem'onda, po ra nge'a xa b'ui o po mu'ihai, petsi ya nt'epi da hopi da petsi n'a ra b'efi dige'a ra Hnini.

## Zekant'ofó II

Ra ts'edi dige'a gatho, di ja ra nfaste ne di nja udi, dra fädi ngu ra nt'epi dige'a ya jä'i da ot'e nu'a dra zipabi, sehe ra jä'i o dega munts'i ha ra hmä gatho ya jä'i ne ha ya ot'e ne da japi da thoki da thotsamahño dra huahni ne dra zu dige'a te ra b'efi ha nu'a b'efi pa gatho.

Ri uni ra nt'epi dige'a ya t'uka hnini, ya zeka hnini mudimehai ne munts'am'ui mudimehai b'ui nubu dra t'ambabi ha tengu huts'i dige'a ra Mfist'ofó Nt'ot'e ne ya nkohi ko mar'a ya m'uhai.

Ri yopafädi ra nt'epi dige'a gatho ya n'angujä'i pa:

- Futi ya nkohits'utbi ne ya mhamba nt'ot'e, njabu ngu ya mponi t'ot'e ra Mfist'ofó Nt'ot'e.



- Dra hmä xahño po n'a ra nt'anbabi ya jä'i, njabu ngu mar'a ya nt'ot'e dra b'epabi Ya hmända dige'a gatho.
- Dra t'ot'abi ra nt'ani ha n'a ra nt'ani pa ge dra hmä aha o hina nu'a bi huahna gatho ra t'anbabi ya n'angujä'i ha ngu thuts'i ha nuna Mfist'ofu Nt'ot'e.
- Ra nt'ani gatho pa ge di petsi ra dänga zu dige'a ra ñ'añ'o ya nthet'i ra hnini ri ñ'ehe dra hmä o dige'a ra n'at'a dihai dige'a ra Hnini. Ra Munts'a thahnits'utbi dige'a Hnini M'onda.
- Da t'anbabi pa da dädi ya nt'ani ra zu mahyegi ra r'et'a po ra nthebe dige'a ya t'uka hninimengu ne ya munts'am'ui dige'a ya mudimehai di b'ui nubu.
- Dra t'adi ra thäkuabi ra m'epate dige'a ya ts'utbi xa thahni.
- Nub'u dra ot'e bi juahni, dige'a ra hä, ra ñ'u da t'uni ne te ra tzoni dige'a nuya benit'ot'e ne ra nfats'i xa t'umbi Ra nt'ot'e dige'a ra hnehi ne ra nfaste ya jä'i, ri ja pa ge nja dige'a pa ot'aguenda ne da ot'e xahño ya guenda.
- Da uni ra thuhu to'o tsapi dra huahni pa ge mets'i to'o di ñä po ge'u, hingi ot'e ra b'edi dra gumpabi ra thuhu n'a ra tuki ya jä'i honi da nehi pa ra thonga mahyoni, nzäi ge di pede ko ra nts'edi dige'a n'anduthi dige'a ya kuem'athuhu mahyegi ra n'a dige'a n'a ra nthebe ha nuya jä'i di fats'i.

Q'te', m'an'e, ya b'efi dige'a ya tuki ya jä'i honi da nehi pa ra thonga mahyoni, nuya hem'i t'apabi pa ge dra thuts'a ra thuhu ne ya m'ai mä xahño dige'a ra thint'i ha ra m'efi pa da nja ya nhuahni, njabu ngu ra ndup'ate ge udi xa nt'axi ya b'efi,



habu ri ñ'ehe, muhu ne habu da zoho dige'a da t'umbabi. Ra huahni dige'ara mpetsi ra k'at'i dra ts'utbi da t'ot'e dega nkohi ko ra Mfist'ofu Nt'ot'e gatho M'onda, nuna Mfist'ofu Nt'ot'e, ra da ot'a ya nkohi ts'utbi nthahni ne ya hmända dige'a ya t'uka munts'i thonga mahyoni, m'an'e, dra ntehe ya nt'epiya nt'epi thonga mahyoni dige'a ya n'angujä'i, ra njuxa nfats'i dige'a ya bäsjä'i ne to'o ri b'ui ha ya t'ukahninine ya munts'am'ui mudimehai ne zote ya ndup'ate ha ri ñ'ehe da ra hoga guenda, da mä hangu petsi dige'a ma meti ne bixka, dra zupabi ya njonthi nu'a da mä dige'a ra meti sehe ne poni mahyegi dega n'año.

Da fädi ge ge'a ya t'uka munts'i jä'i ri ho ra thonga mahyoni ngu n'a ra m'ai dega munts'i ya jä'i, ra nda'a da petsi ngu n'a ra njuadi da nfaste ra ntemahño dige'a ra b'ui mahyegi dige'a ya mengu t'uka hnini, ntemahño dige'a n'a ra ot'ant'ot'amfeni dige'a n'a ra ot'ant'onfeni po range'a dige'a n'a ra nfeni dige'a ra nt'ot'e thonga mahyoni ri ntose ha ra ntseti, ra t'ek'ei pa ra nkohi ts'utbi ne ra Tsani dige'a n'a ra ra nfeni ra munts'a jä'i dige'a n'a pa ge di pädi hanja.

Ri ñ'ehe da pede ko n'a rant'se ya nkohi dige'a da nkoni po ra dige'a nda'a da et'i ya ts'okige da beni hmähä dra thäkuabi dige'a juahni dige'a ra ts'utbi dige'a ra munts'a t'ui unga nfats'i, njabu ngu te ra nthoki pa dra nfaste ya n'angujä'i ha ra Hnini.

## **NKUT'A THUHU**

Thutuabi dige'a ra theke dige'a ts'edi, ra nda'a udi ge ra Hnini dige'a M'onda da ja meti pa ra nt'otse nkohi dega thonga mahyoni ma met'o ra njonthi ya nt'utate mbo ra m'ai ra munts'a nt'ui nfaste ri ntheke dega Hyoka nkohi ts'utbi, Dänga ndä ne ra Thusta ts'utbi.





Ra zeka nt'ofu I ra hmä ra b'efi ya nthuxa nkohi ts'utbi pede ra nthoki, ra juahni ne nthuts'i dige'a Munts'a Ts'utbi, ya ot'ab'edi dige'a dra thahni, ya b'efi ne ha di ot'e, ra mutanfeni ne ra nthoki dra tsani ya nkohits'utbi, njabu ngu ra nthoki, ra hñeb'u da nja ya nkohi ne pa petsa ra nt'edi dige'a ra m'eh<sup>h</sup>nib'ui nzäntho.

Ra ñ'ehe da ot'e ra Munts'a ts'utbi dige'a ra Hnini ge'a:

- Da uni ne da mponga ya nkohits'utbi dra t'ot'e ha ra n'angu hyodi.
- Hoka kohits'utbi dige'a ya ts'edi dige'a ra Hnini ne ya ngut'a t'uhnini ha ra unga m'uiui ge da metsi ra carácter dega nkohits'utbi nt'uin<sup>h</sup>fats'i.
- Da futi ya nkohits'utbi ne mhämbat'ot'e dige'a ya thahni ts'utbi.
- Da thotsimahño hinä ya mponi da ot'abi ra Mfist'ofu Nt'ot'e dige'a gatho M'onda.
- Da huahni ra jä'i to'o da petsi dige'a ra the<sup>h</sup>tab'efi pa ge dra ndä dige'a ra Munts'at'uits'utbi.
- Da uni ya hnepi numazu pa ra Munts'a te jababi ne hangu jondi deja njut'i ja. ra ngut'ahyodi dega dra zupabi, ra hangu ra boja da t'umbabi ne hangu da boni ne munts'a te jababi ne hangu honi dega njut'i ja ha ra hnini
- Xeni, pähmya ne thotsimahño tat'a jeya ra kohits'utbi dega kut'i ne ra boja da t'umbabi ne hangu da boni dige'a poni.
- Da xeni ra guenda dige'a ra jeya bi thogi.



- Thotsimahño re mponi ra nkohits'utbi dige'a ra Mfist'ofu Nt'ot'e.
- Mä ge'a ya jä'i ya ndä dige'a ya hyodi habu T'uni ra ñ'u ne Jamazu ya jä'i dige'a ra Hnini.
- Mati da ñ'udi ya jä'i ndä to'o petsi dige'a ra ndä dige'a ra Munts'a ts'utbi, pa ya ndä dige'a ya nfaste dige'a ya ndä dige'a ya t'uka ts'utbi, Petsi ra nthegi ne dige'a ya ngut'a t'uka hnini pa da t'unga nfädi dige'a ri ñ'ehe.
- Juahni ne thotsimahño ya t'adi da thoki ne mpefi dige'a ri ot'a ra b'edi dige'a benint'ot'e ne da ja xahño ra n'at'a ra hai.
- Ra njapi n'at'a ra hai thotsmahño ra boja gi tsom'i un'a da t'uni dega nfaste dige'a ts'edi ne thonga hogam'ui t'eni dige'a da t'uni pa te dra b'efi.

Ra zeki II nu'a ri ñehe dige'a ra b'efi da t'ot'e mänsehe ge'a ra jä'i mända dige'a ra Dänga ts'utbi dra thutabi ra ndä dige'a dige'a Munts'a Ts'utbi dige'a ra Hnini M'onda ne da petsi ra tet'a b'efi ra udi ñ'u ne ot'a ma zu ya jä'i dige'a ra ngut'ahyodi, ri udi ha di nja pa da nja ra nthahni, ne gatho t'apabi ya hem'i t'adi pa metsa ra tet'a b'ef, ya jababi te da ot'e, njabu ngu ya t'uka ts'oki dige'a mapaya ne gatho dige'a nuna.

Ra jä'i ndä dige'a nuna ntheta b'efi ra ndä dige'a ra Munts'atui nt'ui nfaste petsi nuya nteni jababi te da ot'e:

- Unga mfädi ne ot'e ya nkokits'utbi ne mhämbat'ot'e xa m'ehni po ra M'ust'a ts'utbi xa thah ni dige'a ra Hnini.
- Da t'o't'e ngu huts'i ha ra Mfist'ofu Nt'ote gatho M'onda,



nuna Mfist'ofu Nt'ote ne ya hmända xa t'unga mfädi.  
Po ra Munts'a ts'utbi xa thahni dige'a Ndäts'utbi ne ra  
Munts'a Ts'utbi xa thahni dige'a ra Hnini.

- Dra juahni ra thuhu ne dra mponi ya nfaste ts'utbi.
- Udi ra Munts'a thahni ts'utbi dige'a ra Hnini ra fudi hmända dega nkut'a boja ne beni nt'ot'e dige'a beni hmähä da boni ya boja.
- Huts'i ra Munts'a tsutbi xa thahni dige'a ra jä'i ha nu'a ra da tsits'i dige'a da gu ra ñ'u dige'a ra Hnini.
- Thotsi ra thuts'i dige'a ya boja da ndusthai mahyoni pa ge jut'i hmähä dige'a ra ya njut'a boja uni ya jä'i dige'a ra boja da boni dige'a ra Hnini.
- Da t'ot'e ra ts'edi pa ge honi te da handa da ot'e xahño ne da honganfädi dra t'ot'e ge dra thopi pa mēfi ra Munts'ats'utbi Dige'a gatho M'onda ra huts'i ñ'u da gu dige'a ya thonga hoga m'ui dega jotsi ya t'uka njut'i Xa nja manteb'u dige'a ya jä'i mpefi dige'a ra Hnini.
- Udi ra guenda dige'a dra jut'i po ra nfaste uni dige'a ra Hnini.
- Uni mfädi ra Munts'a ts'utbi xa thahni te ra nja tat'a jeya dige'a ra nthoki ne ra nzot'e dige'a ya ot'abeni, Benint'ot'e, ne ya njut'a boja uni ya jä'i.
- Udi ya thandi ya nkohits'utbi ne ya mhämbat'ot'e xa boni po ra munts'a ts'utbi xa thahni



- Dige'a ra Hnini hdi ra ñ'u ya nt'ui ya unganfaste dige'a da petsi ra b'ui mpaha ya n'angujä'i dige'a ya hyodi hai habu b'ui
- Da uninfädi ya nt'epi pa ge'a sehe dige'a ñante unga ra bämujuäni dige'a b'efi thuts'ib'ehni.
- Da unga mfädi tat'a jeya hangu jutabi ya jä'i ri mpefi dega unga nfats'i pa da ot'e ri ñ'ehe Munts'a nt'uiTs'utbi dige'a ra hnini
- Da mä majuäni ya nt'epi dega b'efi dige'a ya jä'i ri mpefi dige'a ra Ts'edi Dänga Ts'utbi dige'a ya njut'a t'uhnini.

Ra zeka nt'ofu III ri ñ'ehe ra b'efi ot'a thuts'ab'eni nda'a da teni ya nzu dega thuts'ab'eni ne hoganzu, ñ'ek'ei, nt'axant'ot'e, ne da pädi gatho mahyoni dige'a ya ts'utbi ne da nda guenda. Ra Ts'edi Thus'ab'eni ri huts'i ha ra Dänga Unga Ts'utbi ge da pede ko n'a ra hyodi ngu nt'ot'e; n'a ra T'uka munts'i dige'a ra b'efi ra nzaya ne ya nguts'utbi, ra unga nfaste, ri zu, hmända ne da petsi gatho mahyoni pa da mpefi dige'a ra Ts'edi thuts'ab'eni dige'a ra Hnini ge da tsa dige'a ra T'uka Munts'i dige'a ra b'efi ra nzaya, dig'e'a xa thahni pa da juahni ya nzaya.

Hopa nthegi ra Ts'edi Thus'abeni ri huts'i ha ra Dänga Unga dige'a Ts'utbi, xim'an'e unga majuäni ra nthegi sehe ne hinto'o tehe dige'a ya nzaya ne ot'e n'a ra T'uka munts'i thuts'ab'eni dega N'angujä'i Ts'utbi. Zeti dige'a ya mfats'i to'o pädi hanja ya ts'oki ne Hongamfädi xi pädi xahño, ri zote da t'ot'e ra b'efi ra thuts'ab'eni.

Ya nzeki petsi dige'a ra Bämhño ts'utbi Nthahni dige'a ra Hnini M'onda dige'a ra Hnini ge'u:



- Qt'apädi ra zu te be'a pefi dige'a ya nt'epi uni mfist'ofu nt'ot'e, xa nkohi ne ja ra thuts'ib'eni ha ya ha t'adige huxa nubu ra Mfist'ofu Nt'ot'e Dänga ts'utbi ne da huts'i ge hinda thuts'i ya nkohits'utbi ne hmämbat'ot'e. mhämbat'ot'e n'añ'o ha nuna Mfist'ofu Nt'ot'e.
- Jamazu ne tehe ya nt'epi ya jä'i ne ya ñ'ek'ei noya ri fädi po nuna Mfist'ofu Nt'ot'e ne po ya nkohi xa t'ot'e ko mar'a ya m'uhai.

Ra nt'otse nkohi maxoge dega ts'utbi dige' ra Hnini unga ra dämazu ya nkohi, humui, däpampaha dige'a pa da juadi ya ntzui ya ntzui. Pa da unga mä majuäni ha nuya nt'ot'e ri huts'i ha ra hyodi dige'a ra Hyodi made dige'a ra Juahni Ts'utbiGe'a n'a ungats'utbi xa hñege dige'a ra Dänga Bämhots'utbi dega ot'aTs'utbi dige'a ra Hnini dige'a M'onda ge'a ra Mui dige'a ra ot'a Ts'utbi N'ambu ko ngatho ra nthegi sehe, ot'e da unga hangu da jut'i ne dega mänsehe, da thetuabi:

- Da ot'a hinxahñe ra nt'ekate ngu ra m'ai pa ge dra nja ra nkähi ya tzui ya jä'i, dige'a ya boja, ya m'ui, ya tsokuate, pa nub'u ri ñ'ehe dega ts'oki hingra dängi ne da t'ot'abi ra ts'utbi pa ya bäsjä'i.
- Dra hñekate ha ya tzui ri ñ'ehe da ja n'a nkohi dige'a ya hñäpangu.
- Dra thoni un'a ne ko ya nt'adi dega b'efi munts'am'ui xa thuts'i po ya nkohits'utbi pa ra dra thoini nu'a ko mar'a ya ts'utbi dige'a ra b'efi ya hmunts'am''ui, dige'a ya zeka t'uhnini ne ya t'uhnini.

Ra Nt'uinfaste dige'a ya b'efi dige'a ya Bämhño ts'utbi Nthahni dige'a ra Hnini M'onda ne ya njonthi dega nt'adi dige'a Ts'oki ge'a n'a ra nt'uni nfaste xa hñege dige'a ra b'efi



ra nzaya, xa t'umbabi ra thegi ngu ri ñ'ehe ge'a xi pädi ha ra unga nfats'i dige'a te ja ne ri ñ'ehe da mä xahño hanja ya thogi ra hmä hanja nuna Mfist'ofu Nt'ot'e dra petsi ra hmä amajuäni un'a thuts'i ri ñ'ehe dige'a ra m'uiui ri nkoni o n'a zeki dige'a nuna, nub'u dri dra t'ena ge xahño po ra man'a ndunthi ya jä'i.

Ra Thusta Ts'utbi dige'a ya jä'i dri petsi ya nzeki ri ñ'ehe: fiscalizar

- Dra juahni ya Ndä dige'a to'o unga nfädi ha di t'ot'e dige'a ra b'efi ra Nzaya.
- Dra huts'anoya pa ge ya Ndä dige'a munts'a ts'utbi pa ge ra ngätsi dra b'epi da ot'e ra Munts'a ts'utbi xa thahni ra thahni dige'a to'o dra ndä dige'a ra Numahño dega Qt'ats'utbi dige'a ra Hnini. fiscalizar
- Dra Huts'anoya ra Munts'a ts'utbi xa thahni ya hñu ya jä'i pa ge da thahni ya bähño xi pädi ha ri ñ'ehe da thoka nthahni ne juati ya ts'ont'at'e.

Ha nthoki ra nthahni, ra Bämhño ts'utbi Nthahni dige'a ra Hnini M'onda, xi pädi ha ri ñ'ehe ra thahni ne unga ra nfats'i gatho ya jä'i, da petsi ra nzeki da zot'anfeni ya ya nt'ot'e gatho di beni pa ge da thocuabi ra ntähä ne dige'a ra nfats'i n'angujä'i ri nguni ko ya tsa majuäni nuya t'ot'e hinga ge'a da njabu ha ra ntemahño dige'a nuya nthahni ge beni ya ntuhni ya nt'epi thonga hoga m'ui – ya thahni ya jä'i, ne ge'a ya tzui dige'u nuyu to'o ne da dähä dige'a Di ñä po ya n'angujä'i o ya faste jä'i.

Ri hñuts'i Bämhño mengu dega Hñumu ne Hyekatzui ne ra Bämhño dige'a ra Ts'utbi ot'a ma zu Ri müdi dra b'efi dige'a da hoki ngu ri ñ'ehe pa da otho ya tzui ha ya b'efi ge thofgi



ra Hnini dige'a M'onda ne ya mefi jä'i ha ra t'ungab'efi ne ra nyoho zot'amfeni pa da juadi ya tzui dige'a ra mfats'i jamazu gatho ya jä'i dige'a Hnini Dige'a M'onda, ya ngut'a t'uhnini ne jä'i. Ra nyoho ge ot'a n'a zeki dige'a nt'otsa nkohi dige'a da uni ra ts'utbi xa japabi ra nthegeisehe gatho n'at'a ra hai, da petsi ra b'efi da heke ya tzuu ge ri nja dige'u ra nfaste jamazu ya jä'i dige'a ra hnini dige'a m'onda, ya ngut'at'uhnini ne ya jä'i, huts'i ya gut'ats'oki ya jä'i unga ra nfaste ya jä'i ne dige'a ya ngut'at'uhnini ne po ya ndädi petsi habu ya ts'o higi tsiti; häni ne zot'amfeni nuya gatho ot'e pa ge huts'i ya n'angujä'i po ra hinga nzote ra nkohi dige'a ya nzu ne ya tsa da ot'e dige'a ri ñ'ehe ts'oki ha ra hoga nxu ya udi ñ'u ya hoga b'efi; da bädi ne da zot'anfeni dige'a ts'oki hinga petsa ndunthi ntsiti ra nge'a bi ot'e ya jä'i unga ra mfats'i pa gatho dige'a ya Dänga Ot'a Ts'utbi ne legislativo dige'a ra ngut'at'unini Ne ya nfaste ya ts'utbi y'o thegeisehe ha ra ntet'a hyodi ri n'angu.

Ha ra Zeka nt'ofu IV ri ñ'ehe ra zu N'angujä'i ne Ungamfädi dige'a ra Tsutbi ri hñuts'i ge Ra nzu ñ'angujä'i ge'a sehe ra meti dige'a ra mfats'i jamazu ra jä'i dige'a Hnini dige'a M'onda ha nfats'i ko ya ngut'at'uhnini ne ya jä'i b'ui nubuu, pa ra b'et'o noya, honganfädi, jut'ats'oki dige'a ne tenibi dige'a ya t'uka ts'okuate ne ya däng ts'oki, ra nt'ot'a dige'a ts'utbi, ra yopab'ui ha ra t'ot'ab'efi, ra nkut'i a n'a b'ui di otho ya ts'okuate ne ra ntehe ya jä'i dige'a ya y'ot'a nts'uni ne ya ñäti ge drits'oki dige'a ya nt'epi ye ya gatho ya b'ui nthegei ya munts'a nzute ne ya ñ'oui ha ra b'efi ha te pefi da uni ri mudi da ot'e ra nkadi pa ge da japi ra hñogi mpaha dige'a ya tzuu ne ha ra b'efi da t'umbi ra ñ'ek'ei ya nt'epi ya jä'i dige'a ra jä'i bi t'otoabi ra hñokuate, ya desko ne t'ena petsa ra ts'oki. Ra hä ra ts'edi hinda da t'ot'e, pa ge'a, da thuts'i n'a ra ntutate dega nzute n'angujä'i nt'ut'añ'u mä majuañi:

- Ra Njonda munts'a nt'ui nfste dega n'epi, ra b'ui, ra ntehe te ne dige'a ya meti petsi dige'a ya jä'i.



- Ra prevención ne hinda nja dige'a ra ts'okuate.
- Ra prevención dige'a ra dänga ts'oki ne dra juati ra ts'om'ui jä'i.
- Ya nt'epi ya jä'i dige'a ya jä'i.
- Ra mpefi xahño dige'a ya ngu unganfaste dega nzu ne ts'utbi.
- Ra hoga b'ui ne ra xa thukab'ui dige'a tebe'a ot'e po ra nfaste dige'a n'a ra ntutate ne xa nt'axa.
- Ra hoga b'ui ne ya nt'epi dige'a ya jä'i.

Pa ge da t'unga dige'a ra ts'utbi dra petsi ko n'a Bähño Gatho dega Ts'utbi, ya nda'a nzeki ge'a: di unga ra ñ'u ra hongä thogi dige'a ya nzota nthoki dige'a ya dänga ts'oki, nuyü ge dra mä te ra nfats'i b'etsa ne to'o ge mä otho ra ts'oki dige'a ri hñäpabi mänsehe n'a ra thonga Mathoni dega tenibi ra ts'ob'ui; tsani mar'a nthoki ya unga mfaste pa da nzota ts'edi pa dra thoki ya b'efi ngu ri ñ'ehe pa hneki xahño ya nt'ot'e ge dra tsa dra nzeti ha dänga ts'oki; huts'i ya te di nja, ot'a xa hño ne ya ot'a zu pa ha di hä dige'a Nfaste b'efi dige'a ra nja ra nkähi dige'a ya tzuï, dige'u mar'a.

Ra nt'otsenkohi dige'a ts'utbi ya fadi ge dra hñäpi, nkönihmä ne mä dega hñä ge dra udi ra ñ'u po ya hogantsa ra tungahmä, ri yohmi, munts'atho, ja ra teni, dega mahyegi dig'ea nkohits'utbi, mahyegi dige'a ya ñäte, dega nt'epi ha n'a dra japi da gut'a ra ts'oki ri ñ'ehe da mä ra ts'oki o hinte bi ot'e. Hingi thopi ra nyoho t'ot'abi ya munts'a nt'ot'e, njabusehe ri huts'i nu'u to'o dra huahni pa dra unga nfats'i ya jä'i bi t'ot'abi ra ts'okuate. Huts'i ra hyodi ra y'ofadi hmähä, unga ra mäte ya n'añ'o ts'oki dige'a fadi ne da nja zota ts'oki,





ha ra xit'uki, unga ra t'ek'ei ha ya n'am'itho ra nt'epi pa dra thoki dige'ari thoki xa hño nu'a xa nts'oki. Po ra nge'a japi da yopa b'ui ha ra munts'a jä'i dige'a ra Hnini M'onda, drant'egi t'ek'ei nuya nt'epi ya jä'i ha ra nzote dige'a nuya juahnahmä dige'a ya ts'utbi n'a ra jut'ats'oki huts'i po ra nzaya dige'a ya nthegi, mä majuäni ge n'a ra thogi da nja, ne hojä'i, nfats'i ha da nja ya t'unga b'efi ne da nt'udi ha di ot'e ra npefi, dega unga mpädi ne ot'ant'ot'amfeni, njabu ra tehe da t'uni ra nzaki ra ngok'ei ne ra nfenin, ne ra nkut'i ra nt'eni.

Da hñuts'i n'a ra nt'otse nkohi dige'a ts'utbi, pa ya bäsjä'i, ri u'eke dige'a ntotse kohi dega da ot'e n'a ra ts'oki, dra thutsabi to'o di petsi dige'a ra r'et'a ma yoho jeya ne hingi tsotse r'et'a ma hñäto ne ri ntsudi ha ya tzui ko ra nkohi pa ya gut'ats'oki.

Ra zeka nt'ofu V thutabi Dige'a ya Ngunfaste Nthegisehe hutsuabi ge nuya dige'a ra m'ai xi pädi juadi hinto'o nfats'i; petsi ra m'ai dega mä majuäni ne ra meti sehe, ri pede ko ra thegi sehe ne dega tet'i, ts'edi juahni hmä dige'a te da ot'abi dige'a nu'a hoka beni ne pa da mä nu'a ra hmä sehehu dega nkohi ko nuya thuts'i ha ya nkohits'utbi nu'a ri ñ'ehe ya nda'a ge'a ya Munts'a nzofu dega thotsimahño dige'a ra Hnini M'onda ra ntet'i dige'a ra thotsimahño dige'a ya thonga mahyoni ne b'efi ge da hoki ya jä'i dige'a gatho ra nfaste jamazu ngut'at'uhnini; ra M'ehni dige'a Ntepi dige'a ya Jä'i dige'a ra Hnini M'onda tembabi hñämfo Ri petsi ra nt'et'i dige'a ra ntehe, ungamfädi ne mä majuäni dige'a ya n'epi ya jä'i Tsutabi ra ts'oki Gatho dega Ts'utbi; Ngunzahni dega Nt'axa b'efi, Da kut'i hongra ra fädi pa Gatho ne Tehe ya Fädi dige'a ya jä'i petsi mä majuäni dige'a ya nt'epi dige'a nkut'i nu'a gatho thogi ne ra ntehe dige'a fädi dige'a ya jä'i; Ra Ngu Juahna ri petsi ra tet'i dige'a ra nt'ui ne ra ntemahño ne nzute dige'a ya b'efi nthahni pa nu'a ra Ndä dige'a Nzute ya jä'i ne ya hai, munts'a ts'utbi bi juahni ya jä'i dige'a M'onda, njabu ngu ya y'o dega nfaste ya n'angujä'i dige'a ra Hnini; Ngu



dega Ntehe gatho ya Jä'i ge uni ra hmihi dige'a ra b'efi dega ntehe gatho ya ya jä'i nu'a ri ñ'ehe gut'ants'oki ne ra nfats'i dige'a ra tehe ya jä'i geangu ra b'efi bi b'epi ra nzaya ne ra Mbämhñots'utbi nthahni dige'a ra Hnini dige'a M'onda.

Ra Zekant'ofu VI Thutuabi habu ri ts'e dige'a ya n'at'a hai ne ya Ngut'at'uhni, udi ge ya habu ts'e ya hai ge'a ya nt'egi dige'a ra ntheke ra hai dige'a ra nt'ui b'ui honga mahyoni ra t'umba ra tzui dige'a Hnini dige'a M'onda ra nda'a dra nthegi sehe ra japi mbo ra mfeni sehe dra thetab'efi dige'a ra t'uka munts'a jä'i thonga mahyoni thutabi ngut'a t'uhnini thoki po ya jä'i b'ui nubu, hai, ne ya ts'utbi thonga Mahyoni xa thani ko ra paha ya jä'i.

Qt'e mahyoni ge ya ngut'at'uhnini da petsi ra ntähä, mbo dige'a ya meti hyodi ts'utbi ha ri ñ'ehe dige'a ra ndä dige'a ra nzute ya jä'i ne ya hai ne ra nkohi nthuts'i; b'efi dega b'am'i ne ntemahño hnini; b'efi gatho; ñ'oni; ñ'u thogi gatho ya jä'i; ne ya hyodi, unba zu n'angujä'i, ntemahño thongam'ui, ne y'ot'ab'efi, zahrate, ot'ant'ot'amfeni ne ra ñ'eni; tehe ra nthet'i ra ximhai, ra ñ'ehe da ot'e de ya nt'epi pa ge t'unga hoga uenda ne maste yot'ab'efi, ya munts'a nkohits'utbi, ne hmä t'ot'e munts'a ri ñ'ehe dra t'ot'e dega hneki gatho, ngut'a t'uhnini dega nfädi dige'a nfädi majuäni; ne ya m'an'e ge udi ya nkohits'utbi mänsehe mä majuäni.

Ra Zekant'ofu VII ri ñ'ehe ra Hnini Munts'a Nduthi yopapädi ya t'uhnini mudimehai ngu ya jä'i petsi ya nt'epi gatho ne mä majuäni ya nt'epi dige'a gatho, Njabu sehe, t'umbabi ra thandi petsi da ot'a dige'a ra Hmä dige'a ya M'uihai xa Nzote dige'a ya Nt'epi dige'a ya T'uhnini ya mudimehai ne uni nthegisehe pa ra ndä dige'a nzute ya jä'i ne ya hai dige'a ya hnini mudimehai ne ra nt'epi dra t'ambabi dige'a ya hai, hyodihai ne te petsi.



Ra Hnini dige'a M'onda petsi n'a ra munts'a ndunthi ne ra nduthi mengujä'i xa fats'i ha ya t'uhnini ne t'ukam'ui mengu ne munts'am'ui mudimehai b'ui nubu, mä ra nge'a ya t'uhnini ne ya t'ukam'ui mengu ngu nuyu ge ri käi dige'a munts'am'ui b'ui ha ra hyodihai ja getia dige'a ra Hnini dige'a M'onda digeb'u ra m'et'o dige'a ra tzoho ya nzoho ne dige'a xa mehyanthuts'i ya ñ'angahyodi nubye ne ge petsi ya sehe ngunfaste y'ot'ab'efi, thongam'ui, ot'ant'amfädi, ne thonga mahyoni, nt'otse nkohi munts'a m'efi ya t'ot'e ts'utbi sehe, nzäi mantebu, ra hai ne ra gatho ra nthandi di ge'u.

Ya munts'ajä'i mudimehai b'ui nubu thoki n'a ra njuni y'ot'ab'efi, thonga m'ui ne ot'at'amfeni dige'a ya jä'i ge ot'a nzote dige'a ya t'uhnini mudimehai dige'a mar'a ya zekahai dige'a ra m'uhai, ge xa hokam'ui ha ra Hnini dige'a M'onda ne ge ha ra m'ai te ja munts'am'ui ri xändi gatho o n'a tukitho ya ngunfaste ne ya nzäi; m'a'n'e, dra fätuabi ra nt'epi ra t'umba nfädi sehe dige'a ya t'uhnini ne ya t'uka m'ui mengu ne ya munts'a m'ui mudimehai b'ui nubu ne ya ñ'epi.

Hñutsuabi ge ya t'uhnini ne ya t'uka m'ui mengu ne ya munts'am'ui mudimehai b'ui nubu petsi ra nt'epi ra thegi juahni, ha nge'a dige'a nu'a nt'epi hñutsuabi nthegitho ra hmä da ot'e thonga mahyoni ne teni nthegitho ra ntemahño thongam'ui, yot'ab'efi ne ot'at'otanfeni, ra nda'a dra b'efi ra nge'a dige'a ra thegisehe dige'a ya t'uhnini ne ya t'uka m'ui mengu, ngu ya zeki ri ñ'epi dige'a ra Hnini dige'a M'onda ko ts'edi pa da tsämi po njabu sehe ya nusehe ne tsogi ra t'ot'a nzäi sehepa ge da temahño ya y'omfeni hongam'ui, thonga mahyoni, zahnate, ot'a hño, ot'at'ot'anfeni, njabu ngu dige'a da bädi da hogi ra m'ui di m'etsi maxoge ra b'ai dige'a ra hai.

Ha ra Mfist'ofu Nt'ot'e mem'onda ne dige'a ya nt'epi ya jä'i, pa ra nt'otse nkohi thonga mahyoni, petsi ra zu ne ya y'omfeni ha ra ri ñ'ehe thonga mahyoni, thonga m'ui, y'ot'anfeni



ot'ant'ot'amfeni, ya tēni ra nzampate, dige'a da bādi dige'a ra hoga ra m'ui di m'etsi maxoge b'ai ha ra hai, ri umbabi ya y'onfeni:

- Ungamfādi ne da unba ra ts'edi ya nt'otse nkohi sehe, ngunfaste dega n'tui b'ui thonga mahyoni, thonga m'ui, yot'ab'efi, thopi t'ot'e ne ot'at'ot'amfeni, njabu ngu unga ra ts'edi ne da jababi ya sehe pädi ge ge'a ne ya nzāi ot'at'ot'anfeni;
- Dra benithoki ya nt'ani ri t'ena ya b'efi ra nthoka nkohi ts'utbi, ts'oki hingi tsiti o dega temaza man' tsa da nja dige'a dra tsokuabi dige'a ra nt'epi dige'a ya t'uhnini ne t'uka m'uimengu;
- Dra theke ra ts'utbi ha ra hyodib'efi;
- Nusēhe ya sehe ya juahni te be'a ha nu'a ra meti ra y'o dige'a ntemahño ne dige'a da zu ra sehe temahño thonga m'ui yot'ab'efi ne ot'at'ot'anfeni da fats'i ha ra nthoki;
- pa ge ot'e ne thotsimahño dige'a ra ot'abeni ne benit'ot'e dige'a ra Hnini dige'a M'onda.
- Da hoki iseñar, da hnehi ne da ot'e nu'a huts'i ha ra nt'otse nkohi dega thoki man'aki, dra b'etsi, ra nfats'i uni dige'a ya b'oza, t'uka mothe, dehe o mbo ra ximhai, dāthe, ts'im'ahyodi ya hai; njabu nehe ngu dige'a ra xāndi ya ndāpo, ya mbānga mbon'i, ne dige'a te ja ya nfādi dige'a ya mbon'i;
- Da zu ya meti ya munts'am'ui;
- Da tēhe ya hyodi pa gatho ne ra ñāhui ra m'ui ha ra



munts'am'ui, ya tongu ne mar'a ya b'am'i, njabu ngu ra hneki ra hnini dige'a ya t'uhnini ne ya t'uka m'ui mengu;

- Da zu ha di hoki xahño nu'a ri ñ'ehe ne beni te da ot'e pa da metsi, zu nu'a t'ot'e, yopahoki, ne da ntemahño;
- Ra meti ot'at'ot'anfeni, hotho nthoki gatho xa b'am', nfädi ya mbon'i, ot'a hotho, ra hogant'ofu, ya nfädiya nfädi ne ya hmä ot'at'ot'anfeni ya nzäi, njabu ngu ra meti ra thokanfeni dega munts'i dige'a ya jä'i;
- Da tsa da ñä dige'a ra hä, gestión, ne ra ntehe dige'a ya hyodi habu ja ya nkamfri, tsundabi ne ja ya ot'ant'ot'anfeni tetabi dige'a ra zu ne ra t'ek'ei dige'u sehe ko ra Da tehe ge thuts'i ha ya b'ehni ya ts'utbi dega nzaya dra thuts'i dega m'ai gatho M'onda o n'angu; da unmbi, tehe ne japi xändi ya hmä nt'ot'e bi thogi ne ja nubyu dige'a ya ot'at'ot'anfeni ne pädi ge ge'a, ra meti hotho gatho xa b'am' ne unga nfädi manteb'u, ya mpefi, tsananfeni Thoka r'ay'o mpefi, ya nthoki ya nthandi po ya da hñäki, nzäi dega hmä, ra thandi ngu'a beni ne ra nthadhi ra nguni gatho mahets'i dänga b'ede ne hotho nt'ofu ne dra r'atsi pa ya jä'i da ehe m'efa;
- Ot'e ya beni da ot'e dega honganfädi, ra häi ne da pädi dige'a ra hñäki, ra ot'ant'ot'amfeni ne nthokay'e; ne
- Dige'a mar'a ge ñ'udi ra nkohits'utbi ri ñ'ehe ne mar'a ya hmända dri thuts'i di nja Ngu ri ñ'ehe da ot'e ne ri nzeti da ot'a mazu xa nthuts'i ha ra Mfist'ofu Nt'ot'e.

Po man'a, ri thuts'i ra nt'epi pa da fats'i gathotho ha ra b'ui hongamahyoni, hongam'ui y'otab'efi ne ra ot'at'ot'anfeni



dige'a ra Hnini M'onda, njabu ngu ri nkohi ya sehe geangu da ma ha hñäki.

Ri ñ'ehe ya nt'epi ot'ant'otanfeni da m'etsi ra nt'epi pa da zu, japats'edi, da hä, da unga nfädi da m'etsi ne da r'atsi ya dänga b'ede, ya hñäki, ya nzäi, hoganfädi, ya nt'otsankohi dega nt'ofu ne ra hotho nt'ofu ne uni ya thuhu ya munts'am'ui, ya hyodi ne ya jä'i. Njabusehe petsi ra nt'epi da zämi, da ot'e zipabi, tehe ne da japi da ntemahño ra meti ot'ant'otanfeni ya nfädi xi nzäi, ya nkamfri, ya hokanpfi, xa tsudi nfaste ya nzaki ya jäi, ya ndä ne m'ai dega npädi dige'a te gatho ra hño petsi ya mbon'i ne ya ndäpo, njabusehe ngu ra nhnei ne ya nzäi, nt'eni. Ha ra hangu, ra ntemahño sehe, ri udi ra nt'epi dantede ra japi da ntemahño ya nt'otsenkohi o ya ngunfaste thonga mahyoni, thonga m'ui ne ya yot'ab'efi, m'an'e ra ot'a ma zu ne ra petsa zu dige'a ya handu dige'a ya munts'am'ui ge'a ra y'onfeni ne thädi to'o ge'u nuya ya t'uhnini ne ya t'uka m'ui mengu.

Ko nu'a ri ñ'ehe ra nt'epi ra nzahnate, dra t'ot'e ra nfaste mahyegi ko ya ts'utbi ri ñ'ehe da nja ko ra objetivo dra establecer ne controlar ra nt'otsenkohi ne ngunfaste ya xahnate Ge unga ra zahnate ha ya meti hñäki.

Ri hmä majuäni ra nt'epi ra nzaki dige'a jä'i b'ui ha ya t'uhnini mengu ne ya munts'ajä'i mudimehai ne ra nkut'i ya unga jamazu ya ñ'othe ne ya ngudathi dige'a ra Nt'otse dega Nsaki Gatho, m'an'e petsi ra nt'epi ra nzäi dega petsa ra nzaki, da ñ'othe ne nzäi ñ'ethi, ri nzeti ra m'etsi dige'a ya ya ñ'ethi ndäpo, mbon'i, ne ya do dega mudik'at'i petsa ra zu, unbabi ra nzu ya othe ya nzäi.

Ri ñ'ehe ko ra nkut'i ra ts'utbi, ya jä'i mudimehai da petsi ha gatho ya t'enipa ra nt'epi dra t'ot'abi mazu da nfaste ya pongiä po range'a dige'a ra nt'uib'ui ne ra nzahni ya



r'atsanoya dige'a ri ñ'ehe dra fats'i ya pongiä ra njuni ya ot'at'ot'anfeni ne ko ra ot'a mahyegi njä'i. po man'a, ha ya ot'anthoki ne hoka ot'anfeni dige'a ra Ts'ubi thuts'ab'eni dige'a ra Hnini dige'a M'onda ge ri nzeti ya jä'i mudimehai, ri ñ'ehe dra yopafuti ya nkohi ts'utbi, mä majuäni, ne ya nt'epi xa thuts'i ya ha hem'i, xa thuts'i ya nkohi mar'a ya m'uhai ha nuna di mähu. Njabusehe, da petsi ra nt'epi da pede ko n'a ra nänte mudimehai o ko ra thandi ra njuni dige'a ya ot'at'ot'anefeni, ne dra fädi tengu gatho ra ya m'ai thonga m'ui, y'ot'ab'efi, ot'ant'ot'anfeni ne ya hñäki.

Ya t'uhnini ne ya t'uka m'ui ne ya mengu ne ya munts'am'ui mudimehai b'ui nubu petsi ra nt'epi dra tumbabi ra boni ya ntzui dige'u, po ra m'efi nt'ot'a ts'utbi sehe, dra petsi ra t'ek'ei ya nt'epi ya jä'i ne ra Mfist'ofu Nt'ot'e. Njabusehe ri umba ra t'ek'ei ne mä majuäni ra ntehe majuäni dige'a ya nt'epi dige'a petsi ne hä dige'a ya t'uhnini ne ya t'uka m'ui mengu dige'a ya hai fädi po ya ts'utbi ra nge'a dige'a ya nthädi ra däta ndä dega njamädi, ra t'unga hem'i habu huts'i pa da jameti dige'a petsi ya meti ra komu, ne t'unbabi ya hai Ha dra thokuabi ya hem'i dige'a ya hai ne ha ra hoga nkohi dige'a ya ntzui.

Petsi ra nt'epi da metsi, dra hä, ntedemahño, controlar, ne nhehi ya hai, zekahai ne teb'e'a jababi ha raya hai ge ra meti ha ra npädi dige'a ra meti ngu xa nzäi u man'a ra nzäi di petsi, ra nzäi dige'a ha di mefi, njabu ngu ngehyu ge xa ja meti dige'a man'a ra geangu, ha ra thuts'i ngu mä dige'a nt'epi dige'a ra meti. Ra b'ot'i ne ra zu dige'a jababi dega za, dega hai ne dige'a ya dehe, ri thoki ra nt'et'i dige'a ya b'efi ge, pa da ot'a ra nxuki ra ndähi ne ra dehe, da Hmipi ra Hnini dige'a M'onda, nuyu petsi ra nt'epi da häni po ra nge'u n'a ra hmipi Ha ri ñ'ehe t'embabi dige'a ra nt'epi b'efi, ra mfist'ofu nt'epi ri tehe ra jä'i n'angu ha ra ri ñ'ehe dige'a ya b'efi, da mä majuäni ge da unga ra t'ek'ei ra nzu ra jä'i ne da nja ra hogam'ui dige'a pa dra b'efi ne dra jutabi, dri tsani ra Nfaste dige'a M'etsa



nzot'a tengu ra thuhu ya Ts'utbi habu ge gatho di häni nuyu ya mēfi pētsi ya ts'edi da t'ot'e dige'a da thutsabi ya thuhu, dige'a hinda njabu da jut'a ra ts'oki dige'a nkohi dige'a ra nkohits'utbi. Po man'a, dra tehe ya b'ehña ne ya jä'i ya dāk'ei mudimehi ge ri mpefi dega mpa ha temaza ha ya r'ani ya jä'i ne ya nxutsi ne ya ts'unt'u ge ri nthē nubū ha nthet'i dige'a ya ñ'u.

## RA R'ATO THUHU.

Thutuabi dige'a ra Hoga ndä nzute ya jä'i ne ya hai ne ra Hoga t'eniboja, thädi ra nt'epi pa ra hoga t'enaboja po range'a dige'a n'a ra ndä nzute ya jä'i ne ya hai nxogi, maxoge, hingi mpe, nt'axab'efi, pädi, pädi xahño, hingi ñ'ets'i ne ts'edipaha ge jamazu ra ra hño dige'a ya jä'i ne honi te dri thokuabi nts'okathogi, ndi pētsi ngu ri ñ'ehe dige'a ra hingi ñ'ets'i, eni nu'a da mä, hingi npe, pädi xahño, nthongam'ui, nt'axa b'efi, beni da hoki xahño ne nda dige'a ra guenda.

Da hñutsuabi yoho ya zēka nt'ofu, ra mudi dige'a nuyu ñ'ehe ra thäki ra nts'okathogi dige'a ra Hnini dige'a M'onda, habu ri ñ'ehe ge gatho ya jä'i fädi te ot'e da pede ko ya ngu nfaste pa ra pa da nja ra bähño, nda'a dra pētsi ra thegi dige'a ya jä'i fädi te ot'e pa da mēfi nu'a ya b'efi. Ra nyoho ri hñutsuabi ra régimen dige'a ra responsabiidades dige'a ya jä'i unga ya nfaste to'o häni ge da metsi n'a ra ts'oki administrativa. Ge'a ya jä'i unga ra nfaste dige'a ra Hninidige'a M'onda ya zeki dige'a ya Ts'utbi; Ndä ts'utbi, Juahna Ts'utbi ne ra ts'utbi zu ra Mfist'ofu Nt'ot'e ri ñ'epi ha ya ngut'at'unini, dige'a ngu unga nfats'i thegisehe ne gatho ya jä'i ge tsa ot'e n'a ra b'efi, pētsa b'ehni, tet'ab'efi, ri hmändabi o temaza dige'a da ot'e, njabu ngu ya jä'i ge ri japi da ot'a nzäi dige'a ra ts'utbi ne ko ya nfats'i t'uni gatho. Dra mpede ko n'a ra nt'ose nkohi pa ge di. Ya nts'okuate da hotho ya npe, nuna ri ñ'ehe dra nu dige'a ra ts'utbi pädi xahño da b'et'o ra noya dra thandi, hongafädi ne





dra thutsabi n'a ra ts'oki dige'a xa ts'oki ne ya nt'ot'e dige'a xa y'a ha ma munts'am'uihu.

## NYOTO TÍTULO

Thutuabi dige'a ra m'ai dige'a ra capital dige'a ya Ngut'a hai N'adbu ya Mem'onda ne thuts'i ya dige'a ra N'adbu thädi ri ñ'ehe mahyoni pa da ot'e umbabi nzeki ra ya nt'ot'e dige'a ya dängats'utbi ne ha ra nthet'i dige'a ra ñ'ehe da ot'e, da uni ra nfats'i ge ot'a b'edi ra dänga ts'utbi ha ra hmä dige'a ra Mfist'ofu Nt'ot'e dige'a ya Ngut'a N'adbu ya mem'onda.

## THUHU NHÑÄTO.

Thutabi dige'a ra ntzeti ra Mfist'ofu Nt'ot'e hñutsuabi ge ra Mfist'ofu Nt'ot'e da tsa mponi o tsa thuts'i mar'a ya noya ha temaza ra mapa, dega nkohi ko ya teni ot'e ra b'edi ge hñutsuabi ra ge'a sehe pa gehyu

m'an'e pa ra ngthoki dige'a mpots'e ra mfist'ofu nt'ot'e, huts'i dige'a ya nt'epi ne nthegi umba ra zu ha Hnini dige'a M'onda, ra Mfist'ofu Nt'ot'e ne ya nkohits'utbi ge poni tsa dra mponi pa da nxiki, tehe ne mä majuäni ya nt'epi dige'a ya jä'i, hiham'u ja ha ra nts'oki; njabusehe, ri udi ge nu'a huts'i hindi tsa da mponi pa ya nt'ot'e ra nge'a xa mponi dega ts'edi ne tsämi ra ntseti ne neb'u ri k'ats'i ra hmända nt'ui nfaste "Sehe tsa da ot'a da mponi po ra ñ'u dra beni gatho ya jä'i.

## YA M'EPI NUBYE

Po nu'a ot'e ya artículos thotsi mont'a dige'a ra Mfist'ofu Nt'ot'e dige'a ra Hnini dige'a M'onda, ri da hneki ge ra mfist'ofu nt'ot'e da fudi ha ra ts'edi ra 17 dige'a ra yoto zänä dige'a ra 2018, xa nzetipo nu'a ot'e ra ri ñ'ehe juanhna ya ts'utbi, ha ra hmä ra dige'a ra mudi m'epi



ri huts'i n'a ra mapa, dra ot'anfeniya m'epi thuts'i n'a  
ra mapa pa da pädi dige'a ya man'a pode ge'u ge dra  
mänsehe, njabuñ'añ'o ya nfädi pa ya nt'ui nfaste ne ya  
ts'utbi dige'a ra Hnini dige'a M'onda, njabu ngu ranthoki  
dige'a ya kohits'utbi.

